

Broj: 1013/10
Dana, 27.09.2010. godine

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite
n/r ministra, g-din Škrbić Ranko,

Centrima za socijalni rad
n/r direktora

Predmet: Djeca bez pravnog osnova kod trećih lica,

Žalbama upućenim ombudsmanu za djecu sve češće se ukazuje na problem da su djeca, iz različitih razloga dovedena u situaciju da i po nekoliko godina žive kod trećih lica bez adekvatnog regulisanja tog statusa. I ako se lica kod kojih djeca žive obraćaju centrima za socijalni rad za ostvarivanje nekog od prava djeteta, što govori da su isti upoznati sa činjenicom da djeca odrastaju bez roditeljske brige i staranja, izostala je reakcija centara za socijalni rad u smislu da se dijete privremeno povjeri na brigu i staranje licu kod koga se već nalazi, naravno pod uslovom da to lice ispunjava uslove utvrđene zakonom da mu dijete može biti povjereno, ili drugoj osobi ili da sam centar vrši nadzor.

Razmatrajući zahtjeve za predaju djeteta, za odobravanje putne isprave, za uređenje viđanja i sl. centri vode postupke po tim zahtjevima potpuno zanemarujući činjenicu da je dijete kod trećih lica kojima ono u skladu sa zakonom nije povjereno na čuvanje i vaspitanje niti od roditelja niti nadležnih institucija. Čak i u situacijama kada treća lica podnesu zahtjev da im djeca budu povjerena, isti budu odbijeni.

A u praksi imamo sledeće situacije

- da umre roditelj kome je dijete presudom o razvodu braka povjereno na brigu i vaspitanje,
- da roditelj kome je dijete presudom o razvodu braka povjereno na brigu i vaspitanje odlazi na izdržavanje kazne i nije u mogućnosti vršiti roditeljsko pravo,
- da jedini roditelj sa kojim dijete živi nije u mogućnosti vršiti roditeljsko pravo zbog odlaska na liječenje ili drugih razloga,
- da roditelji godinama nemaju nikakav kontakt sa djetetom koga su po rođenju ostavili kod rođaka i sl.,

U svim tim situacijama, djeca su kod trećih lica bez pravnog osnova što znači i bez ikakve kontrole i nadzora od strane nadležnog organa i bez ikakve predhodne provjere da li ta lica ispunjavaju potrebne uslove za brigu i staranje o djetetu i bez ikakvog saznanja o tome da li dijete zna zašto je i do kada u takvoj situaciji.

Lica kog kojih se djeca nalaze najčešće su baba i djeda po ocu ili majci, ili tetka i ujak.

Članom 85. Porodičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br:54/02) utvrđeno je da, roditeljsko pravo vrše roditelji sporazumno. U slučaju neslaganja roditelja o vršenju roditeljskog prava odlučuje organ starateljstva.

Ako je jedan od roditelja umro (član 79. stav 2.), odnosno ako je jedan od roditelja spriječen da vrši roditeljsko pravo (član 86), roditeljsko pravo će vršiti drugi roditelj.

Ako opravdani interesi djece, odnosno roditelja zahtijevaju, maloljetna djeca mogu živjeti odvojeno od svojih roditelja (član 81), odnosno kada to zahtijevaju njihovi interesi, djeca se mogu povjeriti na zaštitu i vaspitanje drugom licu (član 90).

Roditelji i ostali članovi porodice ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom i tjelesnom kažnjavanju, odnosno zlostavljanju. Ako su roditelji, odnosno onaj roditelj kod kojeg dijete živi zlostavljali dijete, ili zanemarili brigu o djetetu, zanemarili vaspitanje djeteta ili je kod djeteta došlo do poremećaja u vaspitanju organ starateljstva može dijete oduzeti i povjeriti ga drugom roditelju, nekom drugom licu ili odgovarajućoj ustanovi ukoliko ne postoji sudska odluka o povjeravanju djeteta (član 97).

Organ starateljstva pruža posebnu društvenu zaštitu i licima koja se nalaze pod roditeljskim staranjem, pod uslovima i na način određen Porodičnim zakonom i drugim propisima (član 178).

Pod starateljstvo će se staviti maloljetno lice (član 201) i čiji su roditelji odsutni i nisu u mogućnosti da se redovno staraju o svome djetetu, a nisu ga povjerili na čuvanje i vaspitanje licu za koje je organ starateljstva utvrdio da ispunjava uslove za staraoca.

Organ starateljstva može maloljetnog šticećenika povjeriti drugom licu na čuvanje i vaspitanje, ako nađe da za to postoje opravdani razlozi (član 205).

Zakonon o opštem upravnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“ br:13/02, 87/07 i 50/10), propisuje da na osnovu odlučnih činjenica utvrđenih u postupku organ nadležan za rješavanje donosi rješenje o upravnoj stvari koja je predmet postupka (član 190), te da se rješenje mora dostaviti stranci u originalu ili ovjerenom prepisu (član 194).

Iz navedenog jasno proizilazi da propisi definišu situacije u kojima organ starateljstva mora da reaguje na način, da u svakom konkretnom slučaju, imajući u vidu najbolji interes djeteta preduzme one mjere zaštite koje su neophodne za njegovu dobrobit.

To znači, da se sve okolnosti, u svakom konkretnom slučaju moraju cijeliti sa pozicije interesa djeteta u smislu šta je za njega najbolje u konkretnom slučaju.

Zakonodavac je u namjeri da zaštiti dijete,dao mogućnost organu starateljstva,da kada okolnosti to nalažu može hitno i adekvatno reagovati.

Mogućnost koju je utvrdio zakonodavac ne znači izbor da li će centar postupiti ili neće već znači obavezu centra na postupanje kada su se za to stekli uslovi.

A uslovi su se stekli u svim navedenim i sličnim situacijama, kada roditelji, koji nesporno imaju zakonom priznato pravo vršenja roditeljskog prava, to iz bilo kojih razloga ne čine.

U navedenim i sličnim situacijama u kojima su roditelji onemogućeni u vršenju svojih roditeljskih prava i dužnosti, dijete je, bez odgovarajuće odluke nadležnog organa, duže vrijeme, kod trećih lica, najčešće kod bliskih srodnika (baka i djed po majci ili po ocu, tetka, ujak, stric i dr.), ili kod lica sa kojima dijete nije u srodstvu,,

Iz žalbi zaprimljenih u Instituciji vidljivo je da centri za socijalni rad u ovim situacijama ne odlučuju o povjeravanju djeteta, već čekaju odluku suda.

S obzirom da se najčešće radi o predmetima u kojima sud donosi konačnu odluku, centri svojim aktima o tome obavještavaju stranku ističući da svojim odlukama ne žele prejudicirati odluku suda.

Međutim, bez obzira na nespornu činjenicu i nadležnost suda za odlučivanje, u navedenim situacijama, centar, kao organ starateljstva mora preuzeti svoju ulogu.

Sudski postupak, bez obzira na dužinu njegovog trajanja nije niti može biti razlog čekanja za povjeravanje djeteta određenom licu do okončanja sudskog postupka, odnosno donošenja odgovarajućeg akta drugog nadležnog organa. Donošenje pravosnažne sudske odluke zahtijeva vrijeme, a i u tom vremenu dijete mora biti pod nadzorom organa starateljstva, odnosno lica za koje je organ starateljstva utvrdio da se može brinuti o djetetu.

Organ starateljstva, po Zakonu štiti interese djeteta, što ga obavezuje na preduzimanje potrebnih mjera radi zaštite djeteta i njegovih interesa uključujući i starateljstvo kao jednu od mjera. Potrebne mjere, između ostalog zahtijevaju, da organ starateljstva odmah po saznanju da je dijete bez roditeljskog nadzora, bez obzira na razloge koji su do toga doveli i bez obzira da li se i kakav sudski ili neki drugi postupak vodi, preduzme mjere kojima će briga o djetetu, do donošenja konačne odluke nadležnog organa o tome biti povjerena određenom licu koje ispunjava uslove za to.

Imajući u vidu naprijed navedeno, Ombudsman za djecu, na osnovu člana 9. Zakona o ombudsmanu za djecu predlaže, Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite, kao drugostepenom organu i organu koji vrši nadzor nad stručnim radom centara za socijalni rad, da :

- obaveže sve centre za socijalni rad, da odmah po saznanju da se dijete nalazi kod trećih lica kojima ono u skladu sa zakonom nije povjereno na brigu i vaspitanje, preduzme potrebne mjere kojima će regulisati pitanje čuvanja, vaspitanja i brige o djetetu **do donošenja konačne odluke nadležnog organa o tome, vodeći računa prije svega o interesima djeteta u konkretnom slučaju.**

Očekujem da Instituciju u skladu sa članom 9. Zakona o ombudsmanu za djecu obavijestite o mjerama koje ste preduzeli.

Ombudsman za djecu

mr Nada Grahovac